

- дотримується переваги внутрішнього законодавства над нормами міжнародного права, проте ключовим є саме міжнародне визнання цього статусу.

Історичні та сучасні приклади постійно нейтральних держав:

- У минулому: Бельгія (1813–1919), Люксембург (1867–1944).
- Нині: Мальта, Туркменістан, Камбоджа, Австрія та Швейцарія.

Такий правовий режим жодним чином не обмежує суверенітету держави, навпаки – підкріплює її нейтралітет як гарантію безпеки й невтручання з боку конфліктуючих сторін.

1. Обушенко Н. М. Сутність і принципи міжнародного гуманітарного права. The 8th International scientific and practical conference “Innovative development of science, technology and education” (May 9-11, 2024) Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2024. С. 764–767.

2. V Гаазька конвенція 1907 року. URL: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague05.asp

3. Gumenyuk V., Dolianovska I., Miakinchenko I., Obushenko N., Kamardina Yu. Modern challenges for state-building: interaction between civil society and the state. *Salud, Ciencia y Tecnología – Serie de Conferencias*. 2025. Vol. 4. С. 645–654.

Вікторія Савіщенко

професор кафедри

психології та педагогіки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук,

кандидат педагогічних наук, професор

ВИХОВНІ ВПЛИВИ ДЕРЖАВИ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ: БІХЕВІОРИСТСЬКИЙ ПІДХІД

Процес формування особистості складний і багатофакторний, розпочинається із самого народження, закінчується з позиції вікової психології, у період 18–21 років. У світовій законодавчій практиці саме у цей період психологічної та фізіологічної зрілості людина набуває повної правової дієздатності, несе відповідальність за свою поведінку в суспільстві.

Процес формування особистості від народження до повноліття відбувається у середовищі, в якому можна виділити рівні: мегарівень – світова спільнота, її цінності, традиції, культура; макрорівень – опосередковане оточення, держава, її устрій, політичний режим, форма правління; мезорівень – спільнота міста, села, національна культура; мікро рівень – родина. Низка сучасних вітчизняних досліджень присвячені проблемі впливу родини на виховання особистості: національного виховання (Хлистун І.), системі

«родина-школа» (Корнієнко С.), історії сімейного виховання (Петрус М.), взаємодії з сім'ями внутрішньо переміщених осіб (Незамай М.), культури родини (Блажевич І., Кобринський О.), етнопедагогічним традиціям (Герасимчук А.), вихованню в сім'ї батьків з інвалідністю (Рибак О.) та ін. Проте вплив держави, її цінностей на формування особистості в психолого-педагогічній науці вивчений не достатньо.

Людина як біосоціальна істота не може жити поза суспільством. Створивши державу, як модель і спосіб суспільного життя, людство надало цьому феномену численні виховні важелі впливу на формування особистості – особливої якості, яка набувається в процесі діяльності, спілкування і відносин [1, с. 627]. Будь-яка держава, реалізуючи свої завдання, ґрунтується на системі заохочень, дозволів, заборон і покарань, які відображаються у правових нормах. Ознакою поняття «держава» є апарат примусу – засіб корегування поведінки людини в суспільстві. Система освіти, підконтрольна державі, завдає відповідний вектор впливів на виховання світоглядних позицій, цінностей та переконань. Заклади культури, засоби масової інформації транслюють, визначені державою, установки. Правосуддя наочно демонструє забезпечення права і свобод людини в суспільстві. Отже, держава моделює потрібну їй особистість, поведінку людини.

Психолого-педагогічною основою таких впливів держави на людину є біхевіористський підхід «стимул – реакція», де поведінка розглядається як реакція на стимули. Радикальний біхевіорист Джон Утсон, користуючись методом підкріплення, розглядав поведінку як реакцію на стимули середовища. Біхевіористи наголошували, щоб контролювати поведінку людини, передбачати її реакції, уникати появи небажаних форм поведінки, необхідно організувати правильне середовище стимулів. Отже, можна виховати ідеальну дитину, яка буде «зручною» для дорослих.

Необіхевіорист Беррес Фредерік Скіннер обґрунтував теорію оперантного обумовлення, відповідно до якої поведінка контролюється її наслідками. Отже, класична формула поведінки «стимул – реакція» (S–r) змінилася на формулу оперантного обумовлення «реакція – стимул» (R–s). Оперантні методи створюють умови для повторення тієї поведінки, яка винагороджується, підкріплюється.

Аналізуючи поняття «держава» з погляду біхевіоризму, вдається зробити висновок, що за допомогою системи права та законодавства, апарату примусу, сфери освіти, культури, в цілому правоохоронної системи та правосуддя здійснюється заохочення належної і покарання небажаної поведінки людини, формується особистість. Міра свободи, поваги, реалізація загальнолюдських цінностей, захист природних прав і свобод людини, а отже, і модель особистості залежить від правової системи, політичного режиму (демократичного, авторитарного, тоталітарного, деспотії). Саме правова система та політичний режим держави створює на макрорівні вплив на формування моделі особистості в діапазоні від:

- сприйняття себе як «маленького гвинтика» держави до самодостатньої особистості, повноцінного члена суспільства з критичним мисленням;
- комплексу меншовартості або зверхності до адекватної самооцінки особистості;
- конформістської поведінки (пасивного сприйняття існуючого порядку) до асертивної поведінки (здатності відстоювати свою позицію);
- зневаги до себе, задоволення тільки фізіологічних потреб до самоповаги, самовдосконалення, задоволення й духовних потреб.

Отже, держава, побудована на психологічних закономірностях біхевіоризму, за допомогою засобів права контролює та детерміналізує належну для неї поведінку людини.

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

Олена Сергієні

професор кафедри
психології та педагогіки,
доктор медичних наук, професор

Ольга Горіна

доцент кафедри
психології та педагогіки,
кандидат педагогічних наук

Анастасія Завадська

старший викладач кафедри
психології та педагогіки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ФАКТОРИ СТАВЛЕННЯ ЖІНОК ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

В реаліях трирічного збройного протистояння між Україною та росією, що супроводжується тимчасовою окупацією українських земель, нищенням критичної інфраструктури та зниженням мобілізаційних можливостей оборонних сил, особливої значущості набувають дослідження персонально-психологічних та суспільних чинників, що визначають позицію жінок не медичного профілю щодо проходження військової служби у структурах